

ISBN: 978-625-7014-41-0

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 251

Tarih

Editör

Sezai Saraç

Kapak

Harun Tan

Düzeltili

Cihan Aldık

Mizanpaj

İrem Sönmez

1. BASKI

Mart 2020
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad.

No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok

Kat: 2 34310 Haramidere -

Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452

Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Osmanlı'da Bilim ve Teknoloji

PROF. DR. AYKUT KAZANCIGİL

KETEBE

Prof. Dr. Aykut Kazancıgil

Ord. Prof. Dr. Tevfik Remzi Kazancıgil ve Sabiha Hanım'ın ođlu olarak 1930 yılında İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakóltesi'ni bitirdi. 1957'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakóltesi'nde Kadın Doğum Kliniđi'nde asistan, 1961'de uzman, 1967'de doçent, 1973'de profesör oldu. Bir süre ana bilim dalı başkanlığı yaptı. 1997'de 40 yıl çalıştıktan sonra emekli oldu.

Eğitim yıllarında Paris ve Kiel (Alm) üniversitelerinin tıp fakólterinde görev yaptı, araştırma enstitülerinde çalıştı. Ayrıca College de France'de incelemelerde bulundu. Aykut Kazancıgil'in akademik dünyada çalıştığı süre içinde geniş bir yayın faaliyeti olmuştur. Kendisinin 100'ün üzerinde kitabı ve 250'yi aşan bilimsel makalesi mevcuttur. Tıbbi araştırmaları ve yayınları dışında Tıp Tarihi, Bilim Tarihi ve Kültür Tarihi alanlarına da büyük ilgi duymuş ve çeşitli yayınlar yapmıştır. Bu alandaki yayın hayatına günümüzde de devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLAR - OSMANLI ÖNCESİ

Konuya Giriş.....	15
Özet Olarak Osmanlı Öncesi Bilim.....	51
Bilimsel Temeller.....	56
Süreklilik Konusu.....	62

İKİNCİ BÖLÜM

XIV. YÜZYIL - XV. YÜZYILIN İLK YARISI (1299-1453)

Kuruluş Yılları.....	69
Bilimsel Kaynaklar.....	73
Tıbbi Gelişmeler.....	80
Sağlık Kurumları.....	88
Ünlü Hekimler ve Kavramlar.....	93
Astronomi-Müneccimlik.....	103
Türkçe Tıp Kitapları.....	110
İlk Ansiklopediler.....	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

XV. YÜZYIL SONU - XVI. YÜZYIL (1453-1603)

Atılım Yüzyılları.....	125
Fatih Sultan Mehmet.....	126
Eğitim Kurumları.....	133
Bilimsel Yapı.....	143
XV. Yüzyılda Hekimlik.....	147
Matematik ve Astronomi.....	158
Fatih Sonrası Bilim.....	162
Darüşşifalar.....	172
Bilim Adamları.....	174
Rasathane ve Astronomi.....	176
Osmanlılarda Coğrafya Deniz Coğrafyacıları ve Uzak Ülkeler.....	187
Kozmografya-Matematik.....	198
Teknolojik Gelişmeler.....	205

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

XVII. - XVIII. YÜZYIL (1603-1789)

Bir Durgunluk Yüzyılı.....	217
Kâtip Çelebi ve Dönemi.....	222
Matematik.....	232
Tıp ve Anatomi.....	236
Lâle Devri - Çeviri Heyeti ve Fransa Seyahatnamesi.....	255
İlk Matbaa ve Etkisi.....	262
Askerlikte Atılım - Hendesehane.....	268
XVIII. Yüzyılda Hekimlik.....	279
Bilimsel Gelişmeler.....	290
XVIII. Yüzyıl Sonları.....	295

BEŞİNCİ BÖLÜM

XIX. YÜZYIL - XX. YÜZYIL (1789-1922)

Yeni Bir Yüzyıl - Farklı Bir Konum	305
Mühendishaneler.....	309
İlk Yönelimler - Tıphane-i Amire	315
Anatomi ve Çağdaşlık	322
Galata Sarayı Tıbbiyesi.....	326
Bilimsel Yapı ve Siyaset.....	330
Yeni Bilimsel Kurumlar.....	339
Doğa Bilimleri.....	346
Veterinerlik - Eczacılık - Dişçilik	356
Doğa Bilimleri Eğitimi.....	363
Bilim Dernekleri.....	367
Fen Bilimleri - Teknoloji	381
Sonsöz	393
Kişi Dizini	397
Kitap Dizini	407

ÖNSÖZ

Gelmiş geçmiş en önemli ve en uzun ömürlü devletlerden biri hiç kuşkusuz Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı tarihinin çeşitli yönleri, özellikle Cumhuriyet'ten sonra ayrıntıları ile değerlendirilmiş, pek çok inceleme yapılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti'nin tarihi süreç içindeki değişimleri, hakikaten kendine has tarafları olan siyasi, idari ve askeri yapısı, yüzyıllar boyunca sürdürdüğü eğitim modeli, bizde olduğu kadar dış ülkelerde de sayısız araştırmaya konu olmuştur. Şu kadar ki, Osmanlı tarihi ile ilgili süreli yayınlar, makaleler, monografiler ve kitapların ayrı ayrı konularda olanları dahi, geniş kaynakçalar oluşturacak hale gelmiştir.

Osmanlı dünyasında pozitif bilimlerin yeri, eğitimi ve zaman içindeki değişiminin tarihi üzerindeki çalışmalar ise nispeten geç bir dönemde başlamıştır. Burada konunun çok yönlü bir birikim gerektirmesi ve öneminin anlaşılmasının tesiri olduğu düşünülebilir. Bilim tarihi ile ilgili ilk adımlar XIX. yüzyılın sonlarında ve XX. yüzyılın başlarında Salih Zeki'nin eserleri ve müessese tarihleri ile başlamış ve bugün dahi önemini koruyan *Mir'ât'lar*, her biri ayrı ayrı güçlü birer kurum olan Mühendishane, Harbiye ve Tıbbiye hakkında birinci elden belge niteliğindedirler.

Bu yıllarda bazı hekimler tıp tarihini alakadar eden makaleler kaleme almışlardır. Böylece bizde, genel bilim tarihinin bir kolu